

Op theatergebied heeft het Holland Festival, dat 29 mei met Janáček's opera 'Uit een dodenhuis' begint, één Nederlandstalige productie. En die speelt in Rome.

Na de Grieken de Romeinen

Hans Oranje

Eerst de Grieken, en nu de Romeinen. Afgelopen najaar en winter speelde Toneelgroep Amsterdam de trilogie van Aeschylus, de Oresteia. Nu komt het gezelschap weer met een gigant, drie tragedies van William Shakespeare die in de Romeinse oudheid spelen, de Coriolanus, Julius Caesar en Antonius en Cleopatra. De regie is in handen van Ivo van Hove.

In een lang betoog dat te lezen is op de website www.toneelgroepamsterdam.nl betreft hij de aanvechtbare stelling dat deze drie tragedies politieke drama's zijn, zoals elke stelling die stukken van deze dichter een etiket opplakt aanvechtbaar is.

Maar het is vanzelfsprekend dat een gezelschap een stuk vanuit een bepaalde visie speelt. Naar de repetitiefoto's te oordelen die in een groot aantal op de website te bezichtigen zijn, wordt het een voorstelling met in het pak gehesen politici in een omgeving van telefoons, video's en alle verdere hightech apparatuur die bij deze aanpak past.

In 'Coriolanus' is de politiek slechts als achtergrond aanwezig, tenzij je met Aristoteles, die de mens een 'politiek wezen' noemde, al het handelen van een mens als 'politiek' bestempelt. Maar dat is natuurlijk iets anders dan het politieke bedrijf dat we waarschijnlijk straks op het toneel zich zien afspelen.

Coriolanus is een legendarische figuur uit het begin van de Romeinse republiek (+ 500 v.Chr.). Hij verzette zich als steile en trotse patriciër tegen het nieuwe instituut van de volkstribunen.

Is hij dankzij een eclatante overwinning op het volk van de Volsken, die Rome bedreigen, een grote populariteit bij het door hem geminachte plebs geniet, weten de tribunen hem

zijn roem afhandig te maken.

Coriolanus wordt verbannen uit de stad. Verbitterd wendt hij zich tot diezelfde Volsken en biedt hun zijn diensten aan. Als hij Rome dreigt in te nemen, weten zijn moeder en echtgenote hem door hun smeekbeden van dit voornemen af te brengen. Maar dan nemen de Volsken wraak en doden Coriolanus.

Het stuk is goed te vergelijken met 'Koning Lear': beide stukken behoren tot het late werk van Shakespeare waarin eenzaamheid en gekwetst zijn door de mensen om je heen de brandstof van de handeling vormen, gevoelens die Shakespeare in de laatste jaren van zijn leven aan den lijve heeft ervaren.

'Julius Caesar', dat kort vóór de 'Hamlet' werd geschreven, is een van Shakespeare's hechtst gecomponeerde stukken. De moord op Caesar op 14 maart 44 v.Chr. met het fameuze 'Et tu, Brute?', 'Jij ook, Brutus?' vindt plaats in het derde bedrijf.

De eigenlijke hoofdpersoon is Brutus, die de dolk steekt in het lijf van zijn beschermer en misschien biologische vader. De twijfel die deze Hamlet-variant schitterend verwoordt over wat hem als vrijheidlievende Romein te doen staat nu hij de groeiende almacht van Caesar als een bedreiging voor de republiek ziet, is een pregnante studie over zijn-of-niet-zijn, die pas wordt opgeheven als Brutus op klassiek-Romeinse wijze zich op het slagveld van Philippi in zijn zwaard stort.

'Antonius en Cleopatra', ten slotte, is voor alles een liefdesdrama. In zijn jonge jaren had Shakespeare de liefde tussen twee heel jonge mensen ontroerend vorm gegeven in 'Romeo en Julia'; nu, in 1607 verbeeldt hij als man van middelbare leeftijd de passie tussen twee door de slagen van het lot gerijpte mensen.

Zo hecht als de 'Julius Caesar' is, zo

rommelig is de handeling van dit stuk. De twee generaals die elkaar de wereldheerschappij betwisten, Octavianus (door Shakespeare Octavius Caesar genoemd) en Marcus Antonius hebben een weinig aangenaam karakter, Antonius bijvoorbeeld in de kille manier waarop hij Octavia, de zuster van Octavius met wie hij een verstandshuwelijk is aangegaan, behandelt; de ander in de sluwe leugens waarmee hij Cleopatra, koningin van Egypte, na de dood van Antonius levend naar Rome hoopt te krijgen voor zijn triomftocht.

Scènes spelen in Alexandrië, op Sicilië, in Rome, Athene en Actium, waar Antonius wordt verslagen en samen met Cleopatra naar Egypte vlucht, en zijn leger naar Octavius overloopt. De strijd is dan gestreden, maar Antonius denkt in zijn overmoed hem daar nog een beslissende slag toe te kunnen brengen.

Het vierde bedrijf is een aaneenschakeling van vaak korte scènes die de chaos in zijn hoofd treffend verbeelden. Als hij het onwreke bericht krijgt dat Cleopatra dood is, stort hij zich in zijn zwaard en wordt stervend bij de koning gebracht.

Het mooiste deel is natuurlijk het laatste bedrijf, de confrontaties tussen Cleopatra en Octavius, en haar zelfdoding door de adders die zij laat komen nadat haar wapens haar zijn

afgenomen. De heftige liefde tussen Antonius en haar, zinderend door het hele stuk met toppen en met dalen, vindt haar apotheose als zij uitroept: 'Husband, I come: I am fire, and air; my other elements I give to baser life' en 'the worm of the Nile' tegen haar borst drukt.

'Romeinse tragedies' door Toneelgroep Amsterdam. Première in het Holland Festival op 17 juni om 16 uur in de Stadschouwburg. T/m 23 juni daar te zien in twee delen of als marathon. Herneming in augustus.

Spelers van Toneelgroep Amsterdam voor Shakespeare's Romeinse tragedies. 'Ik ben vuur, en lucht. Mijn andere elementen schenk ik het aardse leven.'

FOTO JASPER ZWARTJES